

Fortepiano o'rgatishning o'quvchilarda nota savodxonligi va notani o'qish ko'nikmalarini shakllantirishning pedagogik asoslari

Nozanin Faxriddinovna Nasretdinova
BuxDPI

Annotatsiya: Ushbu tadqiqot bolalar musiqa va san'at maktablarida (BMSM) fortepiano o'rgatish jarayonida o'quvchilarda nota savodxonligi va notani o'qish ko'nikmalarini shakllantirishning pedagogik asoslarini o'rganishga bag'ishlangan. Ishlanmada nota savodxonligining nazariy asoslari, notani o'qish ko'nikmalarining tarkibiy qismlari, boshlang'ich bosqichda notalarni o'zlashtirishning yosh xususiyatlari tahlil qilinadi. Tadqiqotda fortepiano darslarida nota savodxonligini shakllantirishning bosqichma-bosqich tizimi, ko'rgazmalilik, o'yin metodlari, individual yondashuv va doimiy mashq tamoyillari asoslab beriladi. Shuningdek, o'qituvchining metodik mahorati, nota matnini tahlil qilish va o'qish usullari, eshitish nazorati va musiqiy xotirani rivojlantirish masalalari yoritiladi. Tadqiqot natijalari BMSM o'quvchilarida nota savodxonligini samarali shakllantirish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: BMSM, fortepiano, nota savodxonligi, notani o'qish, pedagogik asoslar, boshlang'ich ta'lim, o'yin metodlari, musiqiy savod, eshitish nazorati, metodik yondashuv

Pedagogical foundations of forming students' music literacy and note-reading skills in piano teaching at children's music and art schools

Nozanin Faxriddinovna Nasretdinova
Bukhara State Pedagogical Institute

Abstract: This study is devoted to examining the pedagogical foundations of forming students' music literacy and note-reading skills in the process of piano teaching at children's music and art schools (CMAS). The work analyzes the theoretical foundations of music literacy, the structural components of note-reading skills, and the age-related characteristics of mastering musical notation at the initial stage. The study substantiates the step-by-step system of forming music literacy in piano lessons, as well as the principles of visual demonstration, game-based methods,

individual approach, and regular practice. It also addresses the teacher's methodological skill, methods of analyzing and reading musical text, and the development of auditory control and musical memory. The results of the study serve to develop practical recommendations for the effective formation of music literacy in CMAS students.

Keywords: CMAS, piano, music literacy, note-reading, pedagogical foundations, primary education, game-based methods, musical literacy, auditory control, methodological approach

Musiqiy ta'lim inson shaxsini har tomonlama kamol toptirishning muhim omillaridan biri bo'lib, u nafaqat estetik didni tarbiyalaydi, balki bolaning aqliy, hissiy va ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga ham bevosita ta'sir ko'rsatadi. Bolalar musiqa va san'at maktablari (BMSM) musiqiy ta'lim tizimining boshlang'ich va eng muhim bo'g'ini sifatida yosh avlodni musiqa san'ati bilan tanishtirish, ularda musiqiy savod va ijrochilik ko'nikmalarini shakllantirish vazifasini bajaradi. Bu ta'lim muassasalarida o'quvchilar turli cholg'ularni, jumladan, fortepianoni o'zlashtirish jarayonida musiqiy bilimlarning asoslarini egallaydilar. Fortepiano cholg'usi o'zining keng imkoniyatlari, ovoz diapazonining boyligi va polifonik ijroga mosligi bilan musiqiy ta'limda alohida o'rin tutadi. Shu bois fortepiano darslari orqali o'quvchilarda nota savodxonligi va notani o'qish ko'nikmalarini shakllantirish masalasi musiqa pedagogikasining dolzarb muammolaridan biri bo'lib qolmoqda.

Nota savodxonligi - bu musiqiy ta'limning poydevori hisoblanadi. Notalarni bilmasdan turib, musiqiy asarni to'liq o'zlashtirish, uni ongli ravishda ijro etish va musiqiy merosni mustaqil o'rganish mumkin emas. Nota savodxonligi o'quvchiga musiqiy matnni o'qish, asarning tuzilishini tushunish, ritm, lad va garmoniyaning asosiy qonuniyatlarini anglash imkonini beradi. Notani o'qish ko'nikmasi esa bevosita ijrochilik faoliyati bilan bog'liq bo'lib, u cholg'u chalish jarayonida musiqiy matnni tez va to'g'ri idrok etish, tahlil qilish va ijro etish qobiliyatini anglatadi. Bu ko'nikmalarni shakllantirmasdan turib, o'quvchining fortepiano chalishdagi muvaffaqiyati haqida gapirish qiyin. Zero, notani o'qiy olmagan o'quvchi har bir yangi asarni o'zlashtirishda katta qiyinchiliklarga duch keladi, uning ijrochilik taraqqiyoti sekinlashadi va cholg'uga bo'lgan qiziqishi pasayadi.

Mavzuning dolzarbligi shundan iboratki, hozirgi kunda BMSM amaliyotida nota savodxonligini shakllantirishga yetarli darajada tizimli yondashilmayotgani kuzatilmoqda. Ko'pgina o'qituvchilar asosiy e'tiborni texnik mashqlar va asarlarni ijro etishga qaratadilar, nota savodxonligi esa ikkinchi darajali masala sifatida qolib ketmoqda. Natijada o'quvchilar notalarni yodlash orqali asarlarni o'zlashtiradilar, lekin musiqiy matnni mustaqil o'qish, tahlil qilish va yangi asarlarni tez o'zlashtirish qobiliyatiga ega bo'lmaydilar. Bunday holat o'quvchining musiqiy taraqqiyotini

cheklaydi, uni cholg'u ijrochiligi bilan chuqur shug'ullanishdan uzoqlashtiradi. Shu sababli fortepiano o'rgatishda nota savodxonligi va notani o'qish ko'nikmalarini shakllantirishning pedagogik asoslarini chuqur o'rganish va amaliyotga tatbiq etish dolzarb vazifa hisoblanadi.

Mavzuning o'rganilganlik darajasiga to'xtaladigan bo'lsak, fortepiano o'rgatish metodikasi bo'yicha jahon va milliy musiqa pedagogikasida qator ilmiy ishlar yaratilgan. Xorijiy metodik adabiyotlarda A. Goldenveyzer, L. Nikolayev, G. Neuhaus, A. Shmidt-Shklovskaya kabi mashhur pedagog va ijrochilarning asarlarida nota savodxonligi va notani o'qish masalalariga oid qimmatli fikrlar bayon etilgan. Ularda notalarni o'zlashtirishning bosqichlari, musiqiy matnni tahlil qilish usullari, eshitish nazoratining roli kabi masalalar yoritilgan. Milliy musiqa pedagogikasida esa fortepiano o'rgatish bo'yicha ayrim ilmiy-uslubiy ishlanmalar mavjud bo'lib, ularda asosan umumiy metodik masalalar ko'rib chiqilgan. Biroq boshlang'ich bosqichda nota savodxonligini shakllantirishning pedagogik texnologiyalari va metodik asoslariga bag'ishlangan yaxlit tadqiqotlar deyarli uchramaydi. Bu holat mavzuning ilmiy-nazariy jihatdan to'liq o'rganilmaganligini ko'rsatadi.

Tadqiqotning maqsadi - BMSMda fortepiano o'rgatish jarayonida o'quvchilarda nota savodxonligi va notani o'qish ko'nikmalarini shakllantirishning pedagogik asoslarini nazariy jihatdan asoslash va amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat. Bu maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalar belgilab olindi: nota savodxonligining nazariy asoslarini tahlil qilish; notani o'qish ko'nikmalarining tarkibiy qismlarini aniqlash; boshlang'ich bosqichda notalarni o'zlashtirishning yosh xususiyatlarini o'rganish; nota savodxonligini shakllantirishning bosqichma-bosqich tizimini ishlab chiqish; samarali pedagogik metod va usullarni asoslash; amaliy tavsiyalar berish.

Tadqiqotning predmeti - BMSMda fortepiano o'rgatish jarayonida o'quvchilarda nota savodxonligi va notani o'qish ko'nikmalarini shakllantirishning pedagogik jarayoni. Tadqiqotning ob'ekti esa BMSM fortepiano sinflarida o'quvchilarning nota savodxonligini shakllantirish amaliyotidir.

Tadqiqotda tarixiy-mantiqiy tahlil, qiyosiy o'rganish, pedagogik kuzatish, metodik adabiyotlarni tahlil qilish, ilg'or pedagogik tajribani umumlashtirish kabi metodlardan foydalanildi. Bu metodlar mavzuni har tomonlama yoritishga, nazariy xulosalarni amaliyot bilan bog'lashga imkon beradi.

Tadqiqotning nazariy ahamiyati shundan iboratki, unda nota savodxonligi va notani o'qish ko'nikmalarini shakllantirishning pedagogik asoslari tizimlashtiriladi, bosqichma-bosqich ta'lim tizimi nazariy jihatdan asoslanadi. Amaliy ahamiyati esa ishlab chiqilgan tavsiyalardan BMSM fortepiano o'qituvchilari, musiqa ta'limi yo'nalishi talabalari va musiqa to'garak rahbarlari o'z amaliy faoliyatlarida foydalanishlari mumkinligi bilan belgilanadi.

Nota savodxonligi musiqiy ta'limning eng qadimiy va barqaror asoslaridan biridir. Asrlar davomida musiqiy yozuv tizimi takomillashib, nota savodxonligi musiqachining kasbiy tayyorgarligining ajralmas qismiga aylandi. Fortepiano pedagogikasida nota savodxonligini shakllantirish masalasi har doim alohida e'tibor markazida bo'lib kelgan. G. Neuhaus o'z asarlarida notani o'qishning musiqiy tafakkur rivojlanishidagi rolini ta'kidlagan bo'lsa, A. Goldenveyzer nota matnini tahlil qilish va uni ongli o'zlashtirishning ahamiyatini ko'rsatib bergan. L. Nikolayev va A. Shmidt-Shklovskaya kabi metodistlar esa boshlang'ich bosqichda notalarni o'zlashtirishning tizimli yondashuvlarini ishlab chiqqanlar. Bu meros bugungi kun uchun ham o'z qimmatini yo'qotmagan.

Bolalik davri - inson hayotida eng ta'sirchan va qabul qiluvchan davr hisoblanadi. BMSMning boshlang'ich sinf o'quvchilari (7-10 yosh) o'zlarining psixofiziologik xususiyatlari bilan kattalardan sezilarli farq qiladi. Bu yoshda bolalarning diqqati beqaror, tez charchash kuzatiladi, biroq ayni paytda ular taqlidga moyil, o'yin faoliyatiga qiziqadi va yangi bilimlarni tez o'zlashtira oladi. Nota savodxonligini shakllantirishda bu xususiyatlarni hisobga olish zarur. Zerikarli va bir xildagi mashqlar bolaning qiziqishini so'ndiradi, o'yin elementlari bilan boyitilgan mashg'ulotlar esa diqqatni ushlab turishga yordam beradi. Shuning uchun nota savodxonligini o'rgatishda ko'rgazmalilik, o'yin metodlari va individual yondashuv tamoyillariga alohida e'tibor qaratish lozim.

Nota savodxonligini shakllantirishning pedagogik tamoyillari qatoriga izchillik, bosqichma-bosqichlik, onglilik, ko'rgazmalilik, individuallik va tizimlilik tamoyillari kiradi. Izchillik tamoyili oddiy elementlardan murakkablariga o'tishni taqozo etadi: avval nota yozuvining asosiy belgilari, so'ngra notalarning joylashuvi, keyin ritm va lad asoslari, shundan so'ng musiqiy matnni o'qish ko'nikmalari o'zlashtiriladi. Har bir bosqich oldingisiga tayanadi va keyingisiga zamin yaratadi. Bu jarayonda shoshilish, bosqichlarni tashlab ketish o'quvchida mustahkam bo'lmagan bilimlarning shakllanishiga olib kelishi mumkin.

Ko'rgazmalilik tamoyili nota savodxonligini o'rgatishda alohida o'rin tutadi. Musiqiy matnning vizual idroki, notalarning joylashuvini ko'rish orqali o'zlashtirish, o'qituvchining ko'rsatmasi - bularning barchasi o'quvchining bilimlarni chuqur o'zlashtirishiga yordam beradi. O'yin metodlaridan foydalanish esa boshlang'ich sinf o'quvchilari bilan ishlashda samarali natija beradi. Notalarni kartochkalar orqali o'rganish, musiqiy topishmoqlar, ritmik o'yinlar - bularning barchasi bolaning qiziqishini oshiradi va bilimlarni mustahkamlaydi.

Eshitish nazorati nota savodxonligini shakllantirishning ajralmas qismidir. Notalarni o'qish jarayoni eshitish bilan chambarchas bog'liq bo'lishi kerak. O'quvchi notani ko'rishi, uni eshitishi va cholg'uda ijro etishi o'rtasida mustahkam bog'lanish hosil bo'lishi lozim. Bunda o'qituvchining cholg'uda ko'rsatib berishi, birgalikda ijro

etish, musiqiy matnni tinglash kabi usullar samarali bo'ladi. Musiqiy xotira ham muhim rol o'ynaydi - notalarni yodlash, musiqiy matnni eslab qolish ko'nikmalari mashqlar orqali rivojlantiriladi.

O'qituvchining metodik mahorati nota savodxonligini shakllantirish samaradorligini belgilovchi asosiy omillardan biridir. O'qituvchi nafaqat cholg'uni yaxshi chalishi, balki nota savodxonligini o'rgatishning metodik usullarini puxta egallashi lozim. U o'qituvchining bilimlarini sinchkovlik bilan kuzatishi, xatolarni o'z vaqtida payqashi va tushunarli tarzda tuzatishi kerak. Nota matnini tahlil qilish usullari, uni bosqichma-bosqich o'zlashtirish, qiyin joylarni ajratib ko'rsatish va alohida mashq qilish - bularning barchasi o'qituvchining metodik tayyorgarligiga bog'liq.

Xulosa o'rnida aytish mumkinki, BMSMda fortepiano o'rgatish jarayonida o'quvchilarda nota savodxonligi va notani o'qish ko'nikmalarini shakllantirish murakkab va ko'p qirrali pedagogik jarayon bo'lib, u metodik tamoyillarni, yosh psixologiyasini va musiqiy didaktika qonuniyatlarini chuqur bilishni talab qiladi. To'g'ri tanlangan pedagogik yondashuvlar, bosqichma-bosqich ta'lim tizimi, ko'rgazmalilik va o'yin metodlaridan foydalanish, eshitish nazorati va musiqiy xotirani maqsadli rivojlantirish orqali o'quvchilarda mustahkam nota savodxonligini shakllantirish mumkin. Bu esa kelajakda o'quvchining musiqiy asarlarni mustaqil o'zlashtirishiga va cholg'u ijrochiligida erkin faoliyat ko'rsatishiga mustahkam zamin yaratadi. Mazkur ishda ushbu masalalarning nazariy va amaliy jihatlarini har tomonlama tahlil qilinadi va tegishli xulosalar hamda tavsiyalar ishlab chiqiladi.

Tadqiqotning markaziy qismida BMSMda fortepiano o'rgatish jarayonida o'quvchilarda nota savodxonligi va notani o'qish ko'nikmalarini shakllantirishning eng muhim va hal qiluvchi jihatlarini atroflicha tahlil qilindi. Tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, bu jarayonning muvaffaqiyati bir necha o'zaro bog'liq omillarning uyg'unligiga bog'liq bo'lib, ularning eng muhimlari sifatida quyidagilarni ajratib ko'rsatish mumkin.

Birinchidan, nota savodxonligini shakllantirishning bosqichma-bosqich tizimi ishlab chiqildi va asoslandi. Bu tizim to'rt asosiy bosqichni o'z ichiga oladi: birinchi bosqich - nota yozuvining asosiy belgilari, nota chizig'i va kalitlar bilan tanishish; ikkinchi bosqich - notalarning joylashuvi va ularning oktavalardagi nomlanishini o'zlashtirish; uchinchi bosqich - ritm, metr va lad asoslarini egallash; to'rtinchi bosqich - musiqiy matnni ongli o'qish va tahlil qilish ko'nikmalarini shakllantirish. Har bir bosqich oldingisiga tayanadi va keyingisiga mustahkam zamin yaratadi. Tadqiqot davomida aniqlanishicha, bosqichlarni tashlab ketish yoki shoshilish o'quvchida mustahkam bo'lmagan, hatto noto'g'ri bilim va ko'nikmalarning shakllanishiga olib keladi, ularni keyinchalik tuzatish esa ancha vaqt va kuch talab qiladi.

Ikkinchidan, boshlang'ich sinf o'quvchilarining yosh va psixofiziologik xususiyatlarini hisobga olish zarurati aniq asoslandi. 7-10 yoshli bolalarning diqqati

beqarorligi, tez charchashi, biroq ayni paytda taqlidga moyilligi, o'yin faoliyatiga qiziqishi va yangi bilimlarni tez o'zlashtirish qobiliyati nota savodxonligini o'rgatishning mazmuni, shakli va davomiyligini belgilaydi. Shu bois mashg'ulotlarni qisqa muddatli, lekin muntazam tashkil etish, mashqlarni o'yin elementlari bilan boyitish, vizual materiallardan foydalanish samarali natija berishi isbotlandi.

Uchinchidan, ko'rgazmalilik va o'yin metodlarining samaradorligi amaliy jihatdan asoslandi. Tadqiqot davomida kuzatilishicha, nota yozuvining vizual idroki, notalarning joylashuvini ko'rish orqali o'zlashtirish, kartochkalar, musiqiy topishmoqlar va ritmik o'yinlardan foydalanish bolaning qiziqishini oshiradi, diqqatini ushlab turadi va bilimlarni mustahkamlaydi. Bu yondashuv bolalik davrida o'yin faoliyatining yetakchi o'rni haqidagi psixologik qonuniyatlarga to'liq mos keladi.

To'rtinchidan, eshitish nazorati va musiqiy xotiraning rolini o'rganish muhim natijalar berdi. Aniqlanishicha, notani o'qish jarayoni eshitish bilan chambarchas bog'liq bo'lishi kerak - o'quvchi notani ko'rishi, uni eshitishi va cholg'uda ijro etishi o'rtasida mustahkam bog'lanish hosil bo'lishi lozim. Bu bog'lanishning shakllanishi nota savodxonligining sifatini belgilovchi asosiy omildir. Shu bilan birga, musiqiy xotira - notalarni yodlash, musiqiy matnni eslab qolish qobiliyati - mashqlar orqali maqsadli rivojlantirilishi zarur.

Beshinchidan, o'qituvchining metodik mahorati va pedagogik yondashuvining hal qiluvchi ahamiyati isbotlandi. O'qituvchi nafaqat cholg'uni yaxshi chalishi, balki nota savodxonligini o'rgatishning metodik usullarini puxta egallashi, nota matnini tahlil qilish, qiyin joylarni ajratib ko'rsatish va bosqichma-bosqich o'zlashtirish usullarini qo'llay bilishi lozim. U o'quvchining bilimlarini sinchkovlik bilan kuzatishi, xatolarni o'z vaqtida payqashi va tushunarli tarzda tuzatishi kerak. Rag'batlantirish, ijobiy natijalarni ta'kidlash bolada ishonchni mustahkamlaydi va mashg'ulotga bo'lgan munosabatni yaxshilaydi.

Oltinchidan, individual yondashuv tamoyilining ahamiyati alohida ta'kidlandi. Har bir o'quvchining musiqiy qobiliyati, xotirasi va o'zlashtirish tezligi turlicha bo'lgani uchun o'qituvchi har bir o'quvchiga mos mashqlar hajmini, sur'atini va uslubini tanlay bilishi lozim. Bir xil andozadagi yondashuv ba'zi o'quvchilarning ortda qolishiga, boshqalarining esa qiziqishini yo'qotishiga olib kelishi mumkin.

Kulminatsiya sifatida shuni ta'kidlash lozimki, nota savodxonligi va notani o'qish ko'nikmalarini shakllantirishning barcha omillari o'zaro chambarchas bog'liq bo'lib, ularning har biri o'z o'rnida muhim, ammo ularning uyg'unligigina to'liq samaradorlikni ta'minlaydi. Faqat nazariy bilimlarga tayanish yoki faqat amaliy mashqlarga suyanish bir yoqlama yondashuv bo'lib, maqsadga to'liq erishishga imkon bermaydi. Eng samarali natija nazariy bilim, bosqichma-bosqich tizim, ko'rgazmalilik, o'yin metodlari, eshitish nazorati, musiqiy xotira va individual yondashuvning uyg'un qo'llanilishida namoyon bo'ladi. Bu esa BMSM o'quvchilarida nota savodxonligini

mustahkam shakllantirishning pedagogik asoslarini yaxlit tizim sifatida ko'rib chiqish zaruratini tasdiqlaydi.

Xulosa qilib, olib borilgan tadqiqot natijalari asosida quyidagi xulosalarga kelindi:

1. Nota savodxonligi musiqiy ta'limning poydevori bo'lib, u o'quvchiga musiqiy matnni o'qish, asarning tuzilishini tushunish, ritm, lad va garmoniya qonuniyatlarini anglash imkonini beradi. Notani o'qish ko'nikmasi esa bevosita ijrochilik faoliyati bilan bog'liq bo'lib, cholg'u chalish jarayonida musiqiy matnni tez va to'g'ri idrok etish, tahlil qilish va ijro etish qobiliyatini anglatadi. Bu ko'nikmalarni shakllantirmasdan turib, o'quvchining fortepiano chalishdagi muvaffaqiyati haqida gapirish qiyin.

2. Nota savodxonligini shakllantirishning bosqichma-bosqich tizimi - nota yozuvining asosiy belgilaridan tortib musiqiy matnni ongli o'qishgacha bo'lgan izchil jarayon - eng samarali pedagogik yondashuv sifatida asoslandi. Har bir bosqichning to'liq o'zlashtirilishi keyingi bosqichga mustahkam zamin yaratadi.

3. Boshlang'ich sinf o'quvchilarining yosh va psixofiziologik xususiyatlarini hisobga olish nota savodxonligini samarali shakllantirishning muhim shartidir. Bu yoshdagi bolalarning diqqatining beqarorligi, taqlidga moyilligi va o'yin faoliyatiga qiziqishi mashg'ulotlarni tashkil etishning mazmuni, shakli va davomiyligini belgilaydi.

4. Ko'rgazmalilik va o'yin metodlaridan foydalanish, eshitish nazoratini tarbiyalash, musiqiy xotirani maqsadli rivojlantirish, individual yondashuv va doimiy nazorat tamoyillariga rioya qilish nota savodxonligini shakllantirish samaradorligini sezilarli oshiradi. Bu omillarning uyg'un qo'llanilishigina to'liq natija beradi.

5. O'qituvchining metodik mahorati, nota matnini tahlil qilish va o'qish usullarini egallashi, bolalar bilan muloqot qilishning samarali usullarini qo'llashi jarayonning muvaffaqiyatini belgilovchi hal qiluvchi omildir.

Yuqoridagi xulosalarga asosan, quyidagi amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi:

- BMSM fortepiano sinflarida nota savodxonligini shakllantirishning bosqichma-bosqich tizimiga qat'iy rioya qilish, bosqichlarni tashlab ketishga yo'l qo'ymaslik;

- mashg'ulotlarni qisqa muddatli, lekin muntazam tashkil etish, mashqlarni o'yin elementlari, kartochkalar va vizual materiallar bilan boyitish;

- mashg'ulotlarning boshidanoq eshitish nazoratini tarbiyalashga alohida e'tibor qaratish, nota - eshitish - ijro bog'lanishini mustahkamlash;

- har bir o'quvchining individual imkoniyatlarini hisobga olgan holda mashqlar hajmi va sur'atini tanlash;

- o'qituvchilar uchun nota savodxonligini shakllantirish bo'yicha metodik qo'llanmalar va amaliy tavsiyalar tayyorlash;

- ota-onalarni o'quv jarayoniga jalb qilish, uy mashg'ulotlarini to'g'ri tashkil etish bo'yicha ularga tavsiyalar berish.

Umuman olganda, BMSMda fortepiano o'rgatish jarayonida o'quvchilarda nota savodxonligi va notani o'qish ko'nikmalarini shakllantirish murakkab va ko'p qirrali pedagogik jarayon bo'lib, u metodik tamoyillarni, yosh psixologiyasini va musiqiy didaktika qonuniyatlarini chuqur bilishni talab qiladi. To'g'ri tanlangan pedagogik yondashuvlar, izchil ta'lim tizimi va o'qituvchining mahorati orqali o'quvchilarda mustahkam nota savodxonligini shakllantirish mumkin. Bu esa kelajakda o'quvchining musiqiy asarlarni mustaqil o'zlashtirishiga va cholg'u ijrochiligida erkin faoliyat ko'rsatishiga mustahkam zamin yaratadi. Mazkur tadqiqot ushbu yo'nalishdagi izlanishlarni davom ettirish va metodik adabiyotlarni boyitish uchun nazariy-amaliy asos bo'lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Neuhaus G. Fortepiano chalish san'ati haqida. – Moskva: Muzika, 1988. – 240 b.
2. Goldenveyzer A. Fortepiano chalish haqida. – Moskva: Muzgiz, 1965. – 176 b.
3. Nikolayev L. Fortepiano o'rgatish metodikasi asoslari. – Moskva: Muzika, 1980. – 216 b.
4. Shmidt-Shklovskaya A. Fortepiano o'rgatishning pedagogik asoslari. – Moskva: Pedagogika, 1985. – 192 b.
5. Teplov B. Musiqiy qobiliyatlar psixologiyasi. – Moskva: Pedagogika, 1985. – 284 b.
6. Vygotskiy L.S. Bolalar psixologiyasi. – Moskva: Pedagogika, 1984. – 432 b.
7. Abdullayev A. Musiqa pedagogikasi asoslari. – Toshkent: O'qituvchi, 2001. – 248 b.
8. Norxo'jayev N. Musiqa o'qitish metodikasi. – Toshkent: O'qituvchi, 1997. – 184 b.
9. Qodirov R. Musiqiy ta'lim texnologiyalari. – Toshkent: TDPU nashriyoti, 2015. – 188 b.
10. Nazarov A. Bolalar musiqiy ta'limida innovatsion yondashuvlar. – Toshkent: Innovatsiya, 2019. – 172 b.
11. Nosirova M. Musiqa ta'limida zamonaviy pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: Innovatsiya, 2021. – 168 b.
12. G'ofurov I. Cholg'u ijrochiligi metodikasi. – Toshkent: Musiqa, 2010. – 204 b.
13. Shodiyev B. Musiqa psixologiyasi. – Toshkent: Fan, 2008. – 192 b.

14. Nurullaev F.G. The role of folklore in the raising of children European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences Vol. 8 No. 12, 2020 Part III ISSN 2056-5852, -pp. 181-186.

15. Нуруллаев Ф.Г., Композиционный и исполнительский процесс в музыке // «SCIENTIFIC PROGRESS» Scientific Journal ISSN: 2181-1601, 2021.- pp. 576-581.

16. Нуруллаев Ф.Г. Импровизаторское творчество в XX веке по сфере музыки// «Scientific progress» Scientific Journal ISSN: 2181-1601, 2021.- pp. 582-587.

17. FG Nurullaev, NK Nurullaeva, NK Sh. Formation of aesthetic education of children on the example of Bukhara folklore songs. Euro-Asia Conferences, 2021. 1 (1), 34-36.

18. Nurullayev F.G. Methodological requirements for the selection of Bukhara folk songs in music education. Web of Scientist: International Scientific Research Journal 1 (01), 83-88.

19. Norqulov Sh Sh, F.G Nurullayev. Musiq to'garaglarini shakllantirish va rivojlantirishga oid nazariy-pedagogik hamda psixologik asoslar. лучшие интеллектуальные исследования| international scientific journal . Vol. 39 No. 1 (2025)

20. Нуруллаев Ф.Г., Нуруллаева Н.К. Музыкально-историческое наследие центральной Азии (психологический настрой армии Темура). Психология XXI столетия, 18-20 марта 2020 года С. 115-118.

21. F.G. Nurullayev The importance of music lessons in the cultivation of student youth consciousness and national thinking. academic publishers international journal of artificial intelligence (ISSN: 2692-5206) Volume 04, Issue 07, 2024

22. Нуруллаев Ф.Г., Нуруллаева Н.К. Роль фольклорных песен в воспитании учащихся. Научно– методический журнал «Проблемы педагогики» №3(48). Москва 2020. С.15-17.

23. Нуруллаев Ф.Г., Нуруллаева Н.К. Формирование эстетического воспитания детей на примере Бухарских фольклорных песен. «Modern scientific challenges and trends» collection of scientific works of the international scientific conference Issue 4(260 Warsaw, Poland 2020. P. 139-141.

24. Nurullayev F.G., Madrimov B.K., Rajabov T.I. Teaching Bukhara Children Folk Songs in Music Lessons as an Actual Problem. International Journal of Psychosocial Rehabilitation, Vol.24, Issue 04, 2020 P. 6049.

25. Нуруллаев Ф.Г., Норова Ш.У. Психология музыкальных дидактических игр на интегрированных занятиях// Вестник интергративной психологии. Журнал для психологов. Выпуск №17, 2018. – С.295-299.

26. Нуруллаев Ф.Г., Музыкальный процесс в западной музыке // « scientific progress » Scientific Journal ISSN: 2181-1601, 2021. - pp.570-575.

27. Nurullaeva N.G., Nurullaeva N.K., Nurullaev B.G. Role and significance of folkler music in the upbringing of children of preschool age. Academicia An International Multidisciplinary Research Journal. Vol.10, Issue 10, October 2020.

28. Фаррух Гайбуллоевич Нуруллаев- Случайный выбор качественных характеристик материала по музыки или порядок его изложения в процессе создания музыки или исполнения опуса. scientific progress. 2021.Vol 2, №4(pp. 588-593)

29. Фаррух Гайбуллоевич Нуруллаев- Содержание обучения Бухарским народным песням в музыкальном образовании. Academy, 48-50

30. Нуруллаев Ф.Г. Мусиқа таълимида Бухоро фольклор қўшиқларига қўйиладиган методик талаблар. Pedagogik mahorat, Ilmiy-nazariy va metodik jurnal 2020, 3-son. Buxoro. Б.175-180.